

РАДОМСЬКИЙ Ігор Петрович,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри тактики
внутрішніх військ та спеціальної підготовки
Навчально-наукового інституту підготовки кадрів
громадської безпеки та психологічної служби КНУВС,
підполковник.

Формування культури спілкування – необхідна умова професійного становлення курсанта вищого навчального закладу системи МВС

Анотація: В статті розглянуто питання формування культури спілкування у курсантів вищих навчальних закладів МВС України, як необхідної умови гармонійного розвитку їх особистості, необхідною професійною навичкою та обов'язковим елементом роботи в підрозділі.

Ключові слова для електронного пошуку: культура спілкування, етичні норми поведінки, наслідування, самооцінка, самодисципліна.

Формування культури спілкування майбутнього офіцера МВС України з громадянами, товаришами по службі, прояв поваги до людської гідності, індивідуальності та неповторності особистості, стає все більш актуальним відносно подальшого руху нашого суспільства, оскільки цей процес є невід'ємною частиною удосконалення взаємостосунків між працівниками міліції та громадянами.

Міжособистісне спілкування є не лише необхідним компонентом діяльності особистості але й одночасно обов'язкова умова нормального функціонування спільнот людей. Ці спільноти, до яких належить кожна людина, формують еталони спілкування.

Курсантські групи – це також спільноти людей, в яких складаються певні норми поведінки. Вимоги членів курсантського колективу впливають на формування оцінних еталонів в межах цієї групи. Кожний курсант в подальшому починає приміряти їх до себе, до інших членів свого колективу, до людей за його межами. Одночасно необхідно відмітити неоднакову піддатливість членів курсантської групи до прийняття змісту цих еталонів. Якщо моральні норми, за якими будується спілкування членів курсантської групи в основній для них навчальній діяльності, не збігаються з нормами, що лежать в основі їх спілкування в інших видах діяльності, то розвиток їх особистості буде мати суперечливий характер, формування цілісної особистості буде ускладнено.

Відповідаючи на вимоги суспільства збільшити участь педагогіки та психології у розв'язанні практичних завдань

підвищення фахового рівня підготовки офіцерів-правоохоронців, дослідники активно шукають форми та методи навчання майбутніх офіцерів МВС України культури спілкування, враховуючи те, що у них професійним обов'язком буде повсякденна робота з людиною [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8]. Це стосується курсантів всіх спеціальностей, адже всі вони після закінчення вищого навчального закладу МВС України в процесі своєї професійної діяльності вступать у взаємостосунки з громадянами.

Саме тому, метою нашої статті є визначення основних чинників, що суттєво впливають на формування культури спілкування курсантів в умовах вищого навчального закладу МВС України.

Що таке спілкування як особливий вид людської діяльності більш чи менш професійно може визначити майже кожна людина, а от визначення, що таке культура спілкування, викликає вже деякі труднощі. Ось як визначає це поняття психологічний словник: «культура спілкування – це цілісна система ділових та повсякденних контактів між людьми, яка максимально повно відповідає суспільним потребам духовного та фізичного розвитку особистості». Культура спілкування є умовою і засобом свідомої діяльності людей.

Не буде перебільшенням думка про те, що дотримання норм та принципів культури спілкування є одним із найважливіших факторів, які впливають не лише на процес спілкування, але й на саму життєдіяльність людини. Взаємодієносини між людьми тим багатші, різноманітніші та

змістовніші, чим вища культура спілкування. Це стосується і курсантів, і викладачів. Коли ми говоримо про культуру повсякденного спілкування, ми маємо на увазі уміння передавати свої думки, почуття та емоції іншим людям, уміння підтримувати бесіду: не лише говорити, але й слухати.

Здатність особистості вільно та невимушено спілкуватися з людьми у найрізноманітніших ситуаціях залежить від володіння нею певними правилами поведінки – етикету, тобто регламентованими суспільством, але переважно не писаними принципами поведінки та стосунків між людьми. Іноді вони суворо фіксуються, а їх невиконання тягне за собою загальний осуд та покарання.

Людина, яка володіє культурою спілкування, проявляє її в кожній життєвій ситуації – під час навчання, вдома, в громадських місцях тощо. Дуже часто зміст повсякденного спілкування полягає у психологічній та емоційній підтримці співрозмовника, у прояві довіри до його думок та почуттів, у знятті напруги, в психологічній розрядці, тощо. Саме цього не вистачає нашим курсантам від першого до останнього курсу.

В основі спілкування між людьми має бути передусім засвоєння особистістю етичних норм поведінки у суспільстві, які визначають дійсну культуру міжособистісних стосунків.

Суттєвий вплив на формування культури спілкування і поведінки здійснює таке соціально-психологічне явище, як наслідування. В курсантських колективах стиль керівництва або викладання, його методи, власна поведінка викладача, його етика часто буває об'єктом для наслідування курсантів. Це більшою мірою формує соціально-психологічну та моральну атмосферу спілкування в курсантській групі. При цьому важливо, що в процесі постійної спільної діяльності етико-культурні норми спілкування переплітаються з обов'язками курсантів, наповнюються більш різноманітним та складним змістом, ніж у спілкуванні побутовому.

Під час спілкування між курсантами відбувається обмін пізнавальною інформацією, навичками, досвідом, і тим самим проходить їх взаємозбагачення, але, разом з тим, виявляються і відмінності між людьми, протиріччя в оцінках, поглядах, діях, інтересах, емоціях, тощо. Мотиви, якими керуються люди в процесі спілкування, різноманітні. При цьому можуть виникнути суперечності між глибинними морально-етичними спонуканнями та необхідністю дотримуватись правил етикету.

На характер спілкування впливають і по-різному виражені почуття власної гідності, і різноманітні психічні риси особистості, які створюють у неї стереотип «самої себе» і визначають сприйняття інших людей у відповідності із зазначеним стереотипом. Але норми та принципи моралі, що склалися в суспільстві, є визначальними для поведінки та спілкування людей, у тому числі й курсантів. Зазвичай, людина засвоює їх відповідно до своїх особистісних якостей, виходячи із свого життєвого досвіду, рівня освіти і виховання, настанов, потреб та інтересів.

Необхідно зупинитись на деяких якостях особистості, які відіграють, на наш погляд, значну роль в її повсякденних стосунках з іншими людьми у процесі спілкування. Оскільки курсанти — це вже більшою мірою майже сформовані особистості, то для них це актуальніше, ніж для будь-якої іншої категорії людей. Мова йдеться про здатність кожного з них до самооцінки, тобто уміння подивитися на себе нібито з боку, систематично аналізуючи свої дії та вчинки. В процесі спілкування самооцінка пов'язана з явищем, яке отримало в психології назву «проектування». Це означає, що оцінюючи іншу людину, ми можемо приписувати їй свої якості, переживання та почуття. Здатність до самооцінки залежить від вихованості та культури. Відсутність прагнення до самооцінки не дозволяє особистості в повній мірі проявляти у спілкуванні такі якості, як уміння бути вдячним, знаходити делікатні та доречні форми вираження подяки; розбиратися в людях і тим самим формувати взаємовідносини з ними. Самооцінка тісно пов'язана з самодисципліною.

В якій би сфері не відбувалось спілкування, люди мають відчувати взаємну відповідальність, виявляти чуйність і розуміння одне одного. Індивідуальна культура спілкування курсантів та їх взаєморозуміння передбачає знання психології людей, здатність узагальнювати досвід взаємостосунків з ними, уміння знаходити кращі засоби прояву власної позиції і розуміння позиції інших людей. Передусім необхідно навчитися помічати та враховувати у взаємостосунках особистості психологію оточуючих, їх сильні та слабкі сторони як партнерів по спілкуванню.

Таким чином, формування культури спілкування у курсантів вищих навчальних закладів МВС України є необхідною умовою гармонійного розвитку їх особистості, необхідною професійною навичкою та обов'язковим елементом роботи у курсантському колективі, а надалі – у підрозділі.

Список використаних джерел:

1. Барко В.І., Ірхін Ю.Б., Підюков П.П. Розвиток комунікативних умінь керівників міліції та вирішення конфліктів (психолого-педагогічний аспект): Навч. посібн. – К.: Київський юридичний інститут МВС, 2005. – 120 с.
2. Дубова І. О. Психологічні особливості професійного спілкування працівників міліції в екстремальних умовах: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.06. / Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2003. – 19 с.
3. Лапшина В.Л., Московец В.И. Искусство делового общения работника органов внутренних дел (методические советы и рекомендации). – Харьков: НУВС, 2004. – 84 с.
4. Радомський І.П. Деякі специфічні особливості професійного спілкування працівників МВС // Вісник ЗНУ:

36. наук. стат. Пед. науки / Редкол.: Л.І Міщик (гол. ред.) та ін. – Запоріжжя: ЗНУ, 2006. – Вип. 1. – С. 165-171.
- 5 Радомський І.П. Психолого-педагогічні умови формування культури професійного спілкування у курсантів ВНЗ МВС України // Наукові записки ВДПУ. Серія: Педагогіка і психологія. – Вінниця, 2006. Вип.17. – С. 127-130.
6. Рай Л. Развитие навыков эффективного общения. – СПб: Питер, 2002. – 288 с.
7. Чмут Т.К. Культура спілкування. – Хмельницький: «ХІРУП», 1999. – 358 с.
8. Чмут Т.К., Чайка Г.Л. Етика ділового спілкування.: Навч. посібн. – 2-ге вид. перероб. і доп. – К.: «Вікар», 2002. – 223 с.